

PAŹDZIERNIK 2025

„Monitor ASEAN” omawia i komentuje najważniejsze wydarzenia związane z aktualną sytuacją polityczną, gospodarczą i społeczną w państwach Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej, ze szczególnym naciskiem na działania Chin w regionie.

DR MATEUSZ CHATYS

OŚRODEK SPRAW AZJATYCKICH
UNIwersytet Łódzki

MONITOR ASEAN

PAŹDZIERNIK 2025

TIMOR WSCHODNI ZOSTAŁ NOWYM CZŁONKIEM ASEAN

Podczas 47. Szczytu ASEAN w Malezji podjęto decyzję o przyjęciu Timoru Wschodniego jako jedenastego członka stowarzyszenia, co stanowi pierwsze rozszerzenie organizacji od 26 lat. W ramach serii spotkań w Kuala Lumpur doszło również do podpisania porozumienia o pokoju pomiędzy Tajlandią i Kambodżą z udziałem prezydenta USA oraz premiera Malezji. W kontekście relacji państw Azji Południowo-Wschodniej z Chinami na uwagę zasługuje podpisanie aktualizacji umowy o wolnym handlu Chiny-ASEAN – CAFTA 3.0. Z kolei Donald Trump zawarł porozumienia handlowe z Malezją i Kambodżą, a także ramy współpracy handlowej z Tajlandią oraz Wietnamem. Na szczycie nie udało się jednak podjąć żadnych kluczowych decyzji w związku z sytuacją wewnętrzną w Birmie oraz sporem na Morzu Południowochińskim.

I. STOSUNKI WEWNĄTRZ ASEAN

1 października: Indonezja zapewniła o swoim poparciu dla państwowości Palestyny. W odpowiedzi na billboardy promujące plan pokojowy i zakończenie działań zbrojnych w Strefie Gazy z wizerunkiem prezydenta Prabowo Subianto oraz innych liderów takich jak Donald Trump, Mahmud Abbas czy Benjamin Netanjahu, które pojawiły się na ulicach stolicy Izraela, indonezyjskie ministerstwo spraw zagranicznych wydało oświadczenie o pełnym poparciu dla suwerenności i niepodległości Palestyny. Ponadto rząd w Dżakarcie uzależnia normalizację stosunków dyplomatycznych z Izraelem od uznania państwowości Palestyny.

1 października: według ONZ kryzys żywnościowy w Birmie staje się coraz bardziej poważny. Zgodnie z informacjami przedstawionymi przez pracowników Światowego Programu Żywnościowego (World Food Programme, WFP) około jedna trzecia populacji Birmy (ponad 16 mln ludzi) cierpi na dotkliwy brak bezpieczeństwa żywnościowego. Według szacunków w 2025 r. ponad 540 tys. dzieci w całym kraju cierpi z powodu ostrego niedożywienia, co stanowi wzrost o około 26% w porównaniu do 2024 r. WFP szacuje, że w centralnej części stanu Arakan 57% rodzin nie stać na podstawowe produkty spożywcze, w porównaniu z 33% w grudniu 2024 r. Ceny żywności wzrosły nawet czterokrotnie.

w porównaniu do okresu sprzed konfliktu, który wybuchł po zamachu stanu z lutego 2021 r.

2 października: Malezja potępiła przechwycenie przez Izrael flotyli Global Sumud na międzynarodowych wodach Morza Śródziemnego. Ministerstwo spraw zagranicznych Malezji potępiło przechwycenie przez Izrael flotyli płynącej z pomocą humanitarną do Strefy Gazy. Podkreśliło również, że dokłada wszelkich starań w celu uwolnienia 23 malezyjskich wolontariuszy i aktywistów biorących udział w inicjatywie Global Sumud. Zdaniem malezyjskiego rządu działania Izraela stanowią rażące naruszenie prawa międzynarodowego. Premier Anwar Ibrahim poinformował za pośrednictwem mediów społecznościowych o ścisłej współpracy z Katarą, Turcją i Egiptem na rzecz natychmiastowego uwolnienia wszystkich zatrzymanych aktywistów. Informacja o działaniach Izraela doprowadziła do przeprowadzenia protestów przed amerykańską ambasadą w Malezji.

3 października: dowódca filipińskich sił zbrojnych odrzucił apele wzywające do usunięcia ze stanowiska prezydenta Ferdinanda Marcosa Jr. Dowódca sił zbrojnych Filipin, generał Romeo Brawner Jr. poinformował, że niektórzy emerytowani oficerowie kontaktowali się z nim bezpośrednio w sprawie odsunięcia Marcosa od władzy, w tym poprzez zamach stanu. Generał nie zgodził się na przedsięwzięcie tego rodzaju kroków, ponieważ jego zdaniem doprowadziłoby to do osłabienia gospodarki kraju i wycofania się zagranicznych inwestorów. Zdaniem Brawniera, byli oficerowie zgłaszają przede wszystkim osobiste pretensje do prezydenta Marcosa, który stał się również obiektem krytyki w związku z aferami korupcyjnymi wokół rządowych projektów przeciwpowodziowych. Doniesienia o korupcji doprowadziły do licznych protestów ulicznych we wrześniu bieżącego roku.

4 października: obywatele Malezji zatrzymani przez Izrael zostali deportowani do Turcji skąd wrócą do kraju. Premier Anwar Ibrahim poinformował, że prezydent Recep Tayyip Erdoğan zgodził się na udzielenie wsparcia 23 obywatelom Malezji w powrocie do kraju po tym jak zostali zatrzymani przez Izrael za udział w misji humanitarnej Global Sumud. Aktywiści zostali przetransportowani samolotem do Turcji skąd trafią następnie do Malezji. Zdaniem premiera Ibrahima flotylla częściowo zrealizowała swój cel, ponieważ uświadomiła ludziom na całym świecie, iż Izrael blokuje pomoc humanitarną dla Palestyńczyków.

5 października: Indonezja podjęła decyzję o zniesieniu ograniczeń nałożonych na aplikację TikTok. Ministerstwo komunikacji i spraw cyfrowym poinformowało o cofnięciu zawieszenia lokalnej licencji dla aplikacji TikTok po tym jak platforma społecznościowa udostępniła rządowi dane związane z protestami, do których doszło w sierpniu w wyniku śmiertelnego potrącenia

mężczyzny przez radiowóz policyjny. Platforma należąca do chińskiej firmy ByteDance posiada w Indonezji 100 mln aktywnych użytkowników. Dzięki przekazaniu wymaganych danych TikTok ponownie uzyskał status zarejestrowanego operatora systemu elektronicznego.

7 października: Tajlandia zatwierdziła wdrożenie programu stymulującego konsumpcję. Rzecznik tajskiego rządu ogłosił nowy program o wartości 1,36 mld USD, którego celem będzie pobudzenie gospodarki kraju. W ramach programu przewidziano dopłaty do 60% kosztów niektórych produktów spożywczych i dóbr konsumpcyjnych dla obywateli Tajlandii. Zgodnie ze wstępnymi szacunkami program ma pobudzić wzrost gospodarczy kraju o 0,4%. Mimo tego przewidywany wzrost gospodarczy na koniec bieżącego roku ma wynieść 1,8-2,2%, podczas gdy w 2024 r. wyniósł 2,5% i był jednym z najniższych w regionie.

7 października: prezydent Filipin zaostroża politykę antykorupcyjną w kraju. W odpowiedzi na ostatni skandal korupcyjny dotyczący rządowych projektów przeciwpowodziowych Ferdinand Marcos Jr powierzył ministrowi sprawiedliwości Jesusowi Crispinowi Remulli zadanie walki z działalnością korupcyjną w rządzie oraz skuteczne wymierzanie sprawiedliwości. Doniesienia o korupcji wśród urzędników państwowych doprowadziły do protestów ulicznych na Filipinach, co odbiło się na poparciu dla administracji prezydenta. Ostatnie działania mają na celu odbudowę wizerunku i zaufania do urzędników państwowych na szczeblu lokalnym i krajowym.

7 października: Filipiny przeprowadziły pierwsze wspólne ćwiczenia wojskowe z Japonią w ramach umowy o wzajemnym dostępie (Reciprocal Access Agreement, RAA) sił zbrojnych. Departament obrony Filipin poinformował o realizacji wspólnych ćwiczeń filipińskich i japońskich sił powietrznych „Doshin-Bayanihan 5-25” w bazie lotniczej Benito N. Ebuen zlokalizowanej w Mactan na wyspie Cebu. W ramach ćwiczeń skupiono się na zadaniach związanych z pomocą humanitarną oraz usuwaniem skutków klęsk żywiołowych. Była to pierwsza wspólna inicjatywa w ramach umowy RAA, która weszła w życie 11 września 2025 r.

8 października: Singapur podpisał z Australią protokół ustaleń w sprawie wzmocnionej współpracy obronnej. Podczas wizyty w Australii minister obrony Singapuru Chan Chun Sing spotkał się z wicepremierem i ministrem obrony Australii Richardem Marlesem. Przedstawiciele obu państw podpisali protokół ustaleń w sprawie wzmocnionej współpracy obronnej (Enhanced Defence Cooperation). Do podpisania dokumentu doszło tuż przed 10. corocznym spotkaniem liderów Singapur-Australia. W ramach spotkania premierów obu państw zainicjowano kompleksowe partnerstwo strategiczne Australia-Singapur 2.0 (Australia-Singapore Comprehensive Strategic

Partnership 2.0, CSP 2.0). Podczas wspólnej konferencji prasowej w Canberze premier Lawrence Wong podkreślił, że dzięki nowemu porozumieniu siły zbrojne obu państw uzyskają większe możliwości wzajemnego dostępu do baz morskich i lotniczych.

8 października: prezydent Laosu złożył wizytę w Korei Północnej, gdzie wziął udział w obchodach 80. rocznicy założenia Partii Pracy Korei (Workers' Party of Korea, WPK). Thongloun Sisoulith spotkał się w Pjongjangu z Kim Dzong Unem, z którym omówił zacieśnienie współpracy dwustronnej pomiędzy państwami w obszarach związanych z kulturą, edukacją, a także działalnością partyjną.

8 października: Filipiny rozważają pozyskanie trzech japońskich okrętów. Dowódca filipińskiej marynarki wojennej Jose Maria Ambrosio Ezpeleta poinformował podczas posiedzenia senackiej komisji finansów o planach pozyskania trzech z sześciu japońskich niszczycieli typu Abukuma, które mają być wycofane ze służby w 2027 r. Podczas obrad zwrócono jednak uwagę na fakt, że ponad 30-letnie okręty najprawdopodobniej zostaną pozbawione systemów uzbrojenia przed realizacją potencjalnego transferu. Zgodnie z doniesieniami japońskich mediów potencjalnymi odbiorcami statków mogą być również inne państwa Azji Południowo-Wschodniej, takie jak Indonezja i Wietnam.

8 października: rozmowy pomiędzy Filipinami i Francją w sprawie umowy o statusie sił wizytujących (Status of Visiting Forces Agreement, SOVFA) są w fazie końcowej. Podczas posiedzenia do spraw budżetu sekretarz obrony Gilberto Teodoro Jr poinformował filipińskich senatorów, że rozmowy z Francją w sprawie SOVFA weszły w fazę ostatniej rundy negocjacji. Warto zwrócić uwagę na ekspresowe tempo negocjacji w tej sprawie, biorąc pod uwagę fakt, iż rozmowy rozpoczęły się w czerwcu bieżącego roku. Do tej pory Filipiny zawarły podobne porozumienia ze Stanami Zjednoczonymi, Australią, Japonią i Nową Zelandią. Z kolei do finalizacji umowy z Kanadą ma dojść do końca 2025 r. Ponadto wstępne rozmowy na temat analogicznego porozumienia niedawno rozpoczęto z Wielką Brytanią. SOVFA zapewnia ramy prawne dla wspólnych operacji wojskowych i humanitarnych, ułatwiając interoperacyjność, szkolenia i sprawną koordynację pomiędzy siłami zbrojnymi. Pozwala również na szybsze reagowanie na kryzysy regionalne i klęski żywiołowe.

8 października: Filipiny zaprosiły Irlandię do współpracy w ramach kooperacyjnych aktywności morskich (Maritime Cooperative Activity, MCA). Podczas rozmowy z ambasadorką Irlandii Emmą Hickey, sekretarz obrony Filipin Gilberto Teodoro Jr zaprosił Irlandię do wzmocnienia współpracy z zakresu bezpieczeństwa morskiego i misji pokojowych, między innymi w ramach kooperacyjnych aktywności morskich. Mimo tego, że państwa nie posiadają na ten moment formalnych ram współpracy obronnej, Filipiny dążą do zwiększania

międzynarodowego udziału w utrzymaniu pokoju i stabilności w regionie. Do tej pory Filipiny zrealizowały ćwiczenia i patrole w ramach MCA ze Stanami Zjednoczonymi, Japonią, Kanadą, Australią, Nową Zelandią, Francją i Indiami.

9 października: prezydent Wietnamu wziął udział w obchodach 80. rocznicy założenia Partii Pracy Korei. Podczas pobytu w Korei Północnej To Lam spotkał się z Kim Dzong Unem. Przedstawiciele obu państw podpisali porozumienia dotyczące zacieśnienia współpracy w dziedzinach takich jak obronność, sprawy zagraniczne i opieka zdrowotna.

9 października: premier Malezji wziął udział w propalestyńskim wiecu w stolicy kraju. Podczas swojego wystąpienia Anwar Ibrahim ostro skrytykował działania Izraela w Strefie Gazy, w wyniku których zginęło około 67 tys. Palestyńczyków. Premier krytycznie ocenił również decyzję Izraela o przechwyceniu flotyli z pomocą humanitarną na międzynarodowych wodach Morza Śródziemnego, w której wzięło udział 23 aktywistów z Malezji.

10 października: minister spraw zagranicznych Malezji omówił z birmańską juntą organizację wyborów. Mohamad Hasan spotkał się z liderem birmańskiej junty generałem Min Aung Hlaingiem, a także premierem Nyo Sawem i ministrem spraw zagranicznych Than Swe, z którymi omówił kwestie związane z wyborami w Birmie, które mają się odbyć w dwóch turach, począwszy od 28 grudnia bieżącego roku. Według doniesień birmańskich mediów państwowych (Global New Light of Myanmar) minister Hasan zapowiedział, że Malezja wyśle swoje zespoły obserwatorów, które będą się przyglądały procesowi wyborczemu. Poinformowano również, że w wyborach wystartuje 57 partii politycznych i ponad 5 tys. kandydatów. Niemniej jednak w oświadczeniu wydanym przez malezyjskie ministerstwo spraw zagranicznych stwierdzono, że Mohamad Hasan w rozmowach z juntą zapowiedział jedynie przeprowadzenie konsultacji w sprawie możliwości wysłania obserwatorów do Birmy, podczas 47. Szczytu ASEAN w Kuala Lumpur. Warto zaznaczyć, że Rząd Jedności Narodowej (National Unity Government, NUG) zapowiedział bojkot wyborów, ponieważ zdaniem opozycji będą one miały na celu legitymizację władzy wojska, które przeprowadziło zamach stanu w lutym 2021 r. Podobne stanowisko przyjęły zbrojne ugrupowania mniejszości etnicznych.

10 października: premier Malezji przedstawił rekordowy budżet na 2026 r. Anwar Ibrahim zaprezentował budżet w wysokości 111 mld USD, uwzględniający także środki inwestycyjne spoza klasycznego podziału na wydatki operacyjne i rozwojowe. Po odliczeniu tych komponentów zasadnicza wielkość budżetu wynosi 99,3 mld USD, czyli wciąż więcej od tegorocznego budżetu wynoszącego około 97,7 mld USD. Na wydatki operacyjne (m.in. pensje i emerytury w sektorze publicznym) przewidziano 80,2 mld USD, a na inwestycje rozwojowe 19,2 mld USD. Analitycy oceniają, że plan jest spójny z długofalową strategią rządu

Anwara, skoncentrowaną na zrównoważonym rozwoju, poprawie jakości życia i wzmacnianiu konkurencyjności gospodarki. Rząd prognozuje, iż wzrost PKB w 2026 r. wyniesie 4–4,5% ze stabilną inflacją na poziomie 1,3–2% oraz wzrost wpływów do budżetu państwa o 2,7%. Zwiększenie wpływów ma być osiągnięte bez podnoszenia podatków. Rząd chce osiągnąć swoje cele za sprawą lepszego zarządzania, uszczelnienia systemu podatkowego, a także precyzyjnego subsydiowania. Premier Malezji zapowiedział również dalsze ograniczanie deficytu – z 3,8% PKB w 2025 r. do 3,5% w 2026 r.

14 października: Indonezja potwierdziła plany zakupu włoskiego lotniskowca. Indonezyjski rząd zamierza kupić lotniskowiec Giuseppe Garibaldi, który został wycofany ze służby przez Włochy w 2024 roku. Na chwilę obecną nie przedstawiono terminu ani wartości zakupu, ale zarówno rząd jak i marynarka wojenna jasno wyraziły chęć kontynuowania tego planu. Pozyskanie lotniskowca ma zwiększyć zdolności Indonezji z zakresu prowadzenia operacji pomocy humanitarnej i reagowania w przypadku klęsk żywiołowych. Decyzja o zakupie budzi szereg wątpliwości. Po pierwsze, rozmiary lotniskowca mogą wpłynąć na ograniczenie jego skuteczności, biorąc pod uwagę dosyć płytkie wody wokół Indonezji oraz wąskie kanały żeglugowe. Po drugie, trudno określić stabilność operacyjną jednostki. Lotniskowiec został zwodowany w 1983 r. i wszedł do służby dwa lata później. Po trzecie koszty eksploatacji oraz prowadzenia działań operacyjnych mogą przekroczyć zdolności finansowe Indonezji. W 2025 r. rząd w Dżakarcie przeznaczył na marynarkę wojenną budżet w wysokości około 1,57 mld USD. Z kolei Włochy wydały w 2011 r. 93 mln USD na roczne utrzymanie lotniskowca. Koszty utrzymania tego rodzaju jednostki prawdopodobnie wyraźnie wzrosły. Ponadto trudno określić czy krajowe stocznie będą w stanie przeprowadzić prace związane z naprawą i konserwacją lotniskowca. Konieczność eksploatacji jednostki w innym kraju dodatkowo podniesie koszty utrzymania Giuseppe Garibaldiego. Kolejną problematyczną kwestią będzie zapewnienie odpowiednich zasobów ludzkich. Na ten moment największy statek indonezyjskiej marynarki wojennej - KRI Brawijaya – jest obsługiwany przez załogę składającą się ze 160 osób. Tymczasem lotniskowiec będzie wymagał aż 550 osób.

14 października: Malezja będzie wspierać razem ze Stanami Zjednoczonymi porozumienie o zawieszeniu broni pomiędzy Tajlandią i Kambodżą. Minister spraw zagranicznych Malezji Mohamad Hasan zapowiedział plan podpisania porozumienia, które zapewni pokój i trwałe zawieszenie broni, podczas najbliższego szczytu ASEAN, który odbędzie się pod koniec października w Kuala Lumpur. W trakcie pięciodniowego konfliktu pomiędzy Tajlandią i Kambodżą z lipca bieżącego roku zginęło 48 osób.

15 października: prezydent i wiceprezydent odnotowali spadek poparcia społecznego. Zgodnie z badaniami opinii publicznej przeprowadzonymi pod koniec września przez Social Weather Stations (SWS) na grupie 1500 respondentów, poparcie dla prezydenta Ferdinanda Marcosa Jr. spadło z 48% w czerwcu do 43%. Z kolei wiceprezydent Sara Duterte odnotowała największy spadek w tym roku z 61% do 53%. Wszystko wskazuje na to, że jest to rezultat afery korupcyjnej wokół rządowych projektów przeciwpowodziowych, z którą zostali powiązani przedstawiciele władz lokalnych i krajowych. Korupcja mogła doprowadzić do strat sięgających 17,5 mld USD, co wywołało we wrześniu liczne protesty społeczne.

15 października: Rosja zapowiedziała wsparcie Kambodży w likwidacji pól minowych i niewybuchów. Ambasador Rosji w Kambodży Anatolij Borowik poinformował o gotowości do zacieśnienia współpracy dwustronnej z Kambodżą, która ma doprowadzić do likwidacji pól minowych oraz materiałów wybuchowych z czasów wojny.

15 października: zdecydowana większość Filipińczyków popiera rządową inicjatywę przejrzystości (transparency initiative) na Morzu Południowochińskim. Według badań przeprowadzonych w dniach 27-30 września przez Pulse Asia 94% Filipińczyków popiera kontynuowanie przez rząd w Manili inicjatywy przejrzystości, mającej na celu obnażanie represyjnych działań Chin na spornych obszarach Morza Południowochińskiego. Na uwagę zasługuje również fakt, że filipińska straż przybrzeżna została wskazana jako najbardziej wiarygodna agencja rządowa w zakresie informacji dotyczących sporów morskich i terytorialnych z Chinami. Respondenci odpowiedzieli również na pytania dotyczące poziomu zaufania do sojuszników Filipin. Największym poparciem niezmienne cieszą się Stany Zjednoczone (77%), a następnie Japonia (45%), Australia (40%), Kanada (29%) oraz Wielka Brytania (25%).

15 października: minister spraw zagranicznych Indonezji złożył wizytę w Korei Północnej. W ramach pierwszej wizyty indonezyjskiego ministra spraw zagranicznych w Korei Północnej od 2013 r. doszło do podpisania protokołu ustaleń w sprawie mechanizmu konsultacji dwustronnych, który ma stanowić platformę do rozwoju współpracy politycznej, społeczno-kulturowej, technicznej i sportowej. Minister Sugiono wziął również udział w obchodach 80. rocznicy założenia Partii Pracy Korei. Wizyta stanowi kolejny przykład realizacji przez Dżakartę doktryny „bebas aktif” (niezależnej i aktywnej) polityki zagranicznej. Między innymi dlatego Indonezja utrzymuje współpracę obronną ze Stanami Zjednoczonymi i Australią, jednocześnie pogłębiając więzi gospodarcze i technologiczne z Chinami. Większe zaangażowanie w rozwój relacji z Koreą Północną jest najprawdopodobniej odpowiedzią na wzrost współpracy Rosji i Chin z tym państwem.

15 października: prezydent Indonezji wydał dekret wznowiający międzynarodowy handel uprawnieniami do emisji CO₂ po czteroletniej przerwie. Poprzednie regulacje z 2021 r. wstrzymały eksport kredytów węglowych w celu realizacji krajowych celów klimatycznych oraz z powodu zbyt niskich cen na rynku. Nowy dekret wydany przez Prabowo Subianto zezwala na sprzedaż kredytów zgodnie ze standardami krajowymi lub międzynarodowymi (m.in. UNFCCC). Dokument przewiduje również stworzenie zdecentralizowanego rejestru w czasie rzeczywistym, aby uniknąć podwójnego naliczania redukcji emisji. Rząd planuje przyciągnąć kapitał poprzez projekty ochrony lasów tropikalnych, a od 2025 r. obowiązywać mają umowy o wzajemnym uznawaniu z organizacjami międzynarodowymi certyfikującymi projekty ograniczające emisję gazów cieplarnianych (Verra, Gold Standard, itp.). Indonezja deklaruje osiągnięcie neutralności klimatycznej do 2060 r. lub wcześniej.

15 października: nadchodzące wybory w Birmie nie zostaną przeprowadzone na obszarze całego kraju. Przywódca birmańskiej junty generał Min Aung Hlaing, przyznał, że planowane od 28 grudnia wybory nie będą mogły zostać przeprowadzone na terenie całego kraju z powodu trwającej wojny domowej, do wybuchu której doszło na skutek zamachu stanu z lutego 2021 r. Głosowanie – uznawane przez państwa zachodnie za próbę legitymizacji władzy wojska – będzie częściowe, a wybory uzupełniające mają się odbyć w późniejszym terminie. Jak dotąd spis wyborców udało się przeprowadzić jedynie w 145 z 330 okręgów. Obecne przepisy wymagają od partii co najmniej 50 tys. członków i funduszy w wysokości ok. 45 tys. USD. Zgodnie z tymi warunkami jedynie sześć ugrupowań będzie mogło sobie pozwolić na udział w wyborach w skali kraju. Birmańska junta zaprosiła państwa ASEAN do wysłania swoich obserwatorów, co nie zmienia faktu, że wiele prodemokratycznych partii jest zdelegalizowanych lub bojkotuje wybory.

16 października: Malezja zapowiedziała wprowadzenie weryfikacji wieku użytkowników na platformach społecznościowych. Rząd Malezji zapowiedział wprowadzenie obowiązkowej weryfikacji tożsamości w ramach elektronicznego programu „Poznaj swojego klienta” (eKYC) na wszystkich platformach społecznościowych, aby uniemożliwić dzieciom poniżej trzynastego roku życia zakładanie kont oraz skuteczniej zwalczać oszustwa internetowe. Minister komunikacji Fahmi Fadzil poinformował, że harmonogram wdrożenia programu zostanie wkrótce przedstawiony rządowi, a Malezyjska Komisja Łączności i Multimediów (Malaysian Communications and Multimedia Commission, MCMC) już w przyszłym tygodniu spotka się z przedstawicielami platform w celu omówienia pierwszych działań. Według rządu eKYC ma także ograniczyć przestępczość online — aż 78% usuniętych treści powiązanych z oszustwami w Malezji pochodziło z Facebooka. Jednocześnie minister ogłosił

projekt podmorskiego kabla Madani Salam o wartości ok. 423 mln USD, który połączy Półwysep Malajski z Sabah i Sarawakiem w ciągu 2–3 lat, zapewniając stabilniejszą łączność internetową. Ponadto inicjatywa „Nadi on Wheels”, wykorzystująca m.in. systemy satelitarne Starlink o prędkości do 250 Mbps, ma z poszerzać dostęp do Internetu na obszarach wiejskich.

16 października: Korea Południowa złożyła Filipinom ofertę sprzedaży przeciwokrętowych pocisków balistycznych. Według doniesień medialnych południowokoreańska firma Hanwha Group chce sprzedać Filipinom pociski balistyczne Chunmoo w ramach szerszego programu zbrojeniowego dla państw nadbrzeżnych i archipelagowych w obliczu narastających napięć z Chinami. Pociski są obecnie w fazie rozwoju, ale prototyp został zaprezentowany na ubiegłorocznych Azjatyckich Targach Obrony i Bezpieczeństwa w Manili. Prace nad tym systemem uzbrojenia mają się zakończyć w 2028 r. Według wstępnych informacji rakiety będą w stanie niszczyć cele oddalone o 160 km i będą wyrzeliwane z wyrzutni K239 Chunmoo salwami po osiem pocisków. Oferta wpisuje się w plan modernizacji filipińskiej obrony wybrzeża i uzupełnia posiadane lub pozyskiwane zdolności, takie jak indyjskie rakiety BrahMos oraz amerykańskie systemy Typhon, HIMARS i NMESIS. Oferta sprzedaży ma wymiar polityczny, ponieważ Koreę Południową łączy coraz silniejsza zbieżność z amerykańską polityką obronną w regionie, mimo że Pekin nałożył sankcje na niektóre podmioty Hanwha.

19 października: Korea Południowa wstrzymała swoje wsparcie dla projektu zarządzania gospodarką wodną w Kambodży. Międzynarodowy projekt zarządzania zasobami wodnymi w Kambodży, realizowany wspólnie przez Programu Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (United Nations Development Programme, UNDP) i rząd Korei Południowej, został tymczasowo zawieszony z powodu serii przestępstw wymierzonych w obywateli Korei. Inicjatywa, obejmująca również Tajlandię, Wietnam i Laos, miała w Kambodży wdrożyć pilotażowy model systemu dostaw i zarządzania wodą zasilanego energią ze źródeł odnawialnych, rozwijany we współpracy z koreańskimi firmami. Południowokoreański instytut polityki naukowej i technologicznej (Stepi) ogłosił, że planowana na 2025 r. ceremonia inauguracji projektu w Kambodży została odłożona, choć działania w pozostałych krajach będą kontynuowane. Napięcia między państwami wzrosły po głośnym zabójstwie południowokoreańskiego studenta z sierpnia bieżącego roku przez członków grupy przestępczej specjalizującej się w oszustwach internetowych. Po tym wydarzeniu rząd w Seulu uruchomił akcję ratunkową, w ramach której ewakuowano ponad 60 obywateli Korei Południowej, przetrzymywanych w Kambodży przez organizacje przestępcze.

19 października: objęty amerykańskimi sankcjami statek transportowy z rosyjskim gazem został wykryty w pobliżu Malezji. Tankowiec Perle, objęty sankcjami USA i transportujący skroplony gaz ziemny z rosyjskiego terminalu Portovaya, został zarejestrowany na zdjęciach satelitarnych podczas prawdopodobnego transferu ładunku na otwartym morzu u wybrzeży Malezji — co może być pierwszym udokumentowanym przypadkiem przeładunku rosyjskiego LNG w tym regionie. Jednostka należy do tzw. „floty cieni”, czyli floty statków o niejasnym pochodzeniu, wykorzystywanych do omijania sankcji. Tankowiec załadował LNG już w lutym, po czym długo oczekiwał w Europie, aby następnie w lipcu wyruszyć do Azji. Rosja intensyfikuje wysiłki, by znaleźć nabywców na swoje surowce energetyczne mimo zachodnich ograniczeń. Tankowiec Perle jest zarządzany przez firmę Dreamer Shipmanagement LLC-FZ zarejestrowaną pod adresem hotelu Meydan w Dubaju.

22 października: była premier Tajlandii zrezygnowała z funkcji liderki partii Pheu Thai (Dla Tajów). Paetongtarn Shinawatra ogłosiła rezygnację z funkcji liderki partii Pheu Thai, podkreślając, że ten krok jest niezbędny do przeprowadzenia pełnej przebudowy struktur partii przed nadchodzącymi wyborami. Decyzję opisała jako pierwszy etap strategicznej reformy mającej stworzyć całkowicie nowe ugrupowanie polityczne, zdolne do zwycięstwa w wyborach. Wciąż jednak pozostaje członkinią ugrupowania. Jak ujawnił tymczasowy sekretarz generalny partii Sorawong Thienthong, rezygnacja ma również zapobiec wykorzystywaniu niedawnego wyroku Trybunału Konstytucyjnego wobec Paetongtarn jako narzędzia nacisku na kandydatów i parlamentarzystów Pheu Thai. Partia zapowiedziała zwołanie nadzwyczajnego zgromadzenia w celu wyboru nowego lidera i komitetu wykonawczego.

22 października: nowy lider Pheu Thai nie będzie przedstawicielem rodziny Shinawatra. Dyrektor ds. wyborów partyjnych Suriya Jungrunreangkit poinformował, że nowym przewodniczącym zostanie członek ugrupowania nienależący do rodziny Shinawatra, co oznacza symboliczne odejście od dziedzictwa założyciela Thaksina. Podkreślił również, iż wybór padnie na przedstawiciela młodszego pokolenia, zdolnego poprowadzić partię do nadchodzących wyborów. Zaprzeczył przy tym spekulacjom, jakoby to jego frakcja miała wymusić rezygnację Paetongtarn, oraz zadeklarował pełną lojalność wobec partii i zamiar zwiększenia liczby jej posłów do 200. Do czasu wyboru nowych władz funkcję pełniącego obowiązki lidera objął Chusak Sirinil, a wybory zaplanowano na 31 października.

22 października: wiceminister finansów Tajlandii złożył rezygnację. Vorapak Tanyawong ogłosił rezygnację, po tym jak pojawiły się zarzuty dotyczące jego powiązań z zorganizowanymi grupami przestępczymi zajmującymi się oszustwami. Vorapak odrzucił oskarżenia jako „fałszywe i motywowane

politycznie” oraz zapowiedział wniesienie pozwu o zniesławienie. Rezygnacja nastąpiła dzień po tym, jak premier Anutin Charnvirakul poprosił go o pisemną odpowiedź na te zarzuty. Vorapak zapewnił, że decyzja była jego własnym pomysłem i nie wynikała z nacisków rządu, a premier podkreślił, że była to inicjatywa w „duchu dobrej woli”.

22 października: pierwsza faza wspólnego projektu farmy wiatrowej Wietnamu, Malezji i Singapuru ma być zrealizowana do 2034 r. Malezja, Wietnam i Singapur rozpoczęły rozwój morskiego projektu energetyki wiatrowej o mocy 2 000 MW, którego pierwszy etap ma zostać ukończony do 2034 roku. W ramach pierwszego etapu Malezja ma wykorzystać 700 MW, a pozostałe 1300 MW trafi do Singapuru. Drugi etap przewiduje przedłużenie linii przesyłowych z Wietnamu do Półwyspu Malajskiego przez Kambodżę, Laos i Tajlandię. Niemniej jednak decyzja o realizacji kolejnej fazy zależeć będzie od oceny potrzeb energetycznych i opłacalności ekonomicznej po zakończeniu pierwszego etapu.

23 października: ponad 600 osób uciekło z birmańskiego centrum oszustw do Tajlandii. Wicegubernator tajskiej prowincji Tak, Sawanit Suriyakul Na Ayutthaya poinformował, że uciekinierzy przekroczyli granicę z Tajlandią po operacji wojskowej przeprowadzonej w kompleksie KK Park w Birmie. Uchodźcom została udzielona pomoc, a następnie zostaną poddani procedurom weryfikacyjnym, mającym na celu ustalenie, czy są ofiarami handlu ludźmi. W przeciwnym wypadku zostaną oskarżeni o nielegalne przekroczenie granicy. Eksperci wskazują, że część osób pracujących w ośrodkach specjalizujących się oszustwami internetowymi trafia do nich z własnej woli w poszukiwaniu wyższych zarobków. Według szacunków ONZ w 2023 r. organizacje przestępcze zajmujące się oszustwami internetowymi i telekomunikacyjnymi zarobiły około 37 mld USD.

23 października: w Malezji odbyło się 2. posiedzenie Specjalnego Ogólnego Komitetu Granicznego (Special General Border Committee, GBC) Tajlandia-Kambodża. Głównym celem spotkania był przegląd postępów we wdrażaniu wcześniejszych ustaleń oraz wzmocnienie współpracy w celu utrzymania stabilności na wspólnej granicy. Spotkanie było współprowadzone przez wicepremiera i ministra obrony Kambodży, generała Tea Seiha, oraz tajskego ministra obrony, generała Nattaphona Nakphanita, przy udziale obserwatorów z Malezji i Stanów Zjednoczonych, a także członków Tymczasowego Zespołu Obserwatorów (Interim Observer Team, IOT) z Kambodży i Tajlandii. Podczas spotkania omówiono realizację zobowiązań podjętych podczas pierwszego posiedzenia GBC z 10 września oraz nadzwyczajnej sesji GBC z 7 sierpnia. Według rzeczniczki kambodżańskiego ministerstwa obrony, spotkanie ma przyczynić się do skutecznej implementacji porozumienia o zawieszeniu broni. Z kolei minister obrony Tajlandii Natthaphon Narkphanit stwierdził, że udało się

wypracować znaczące postępy przez nadchodzącym szczytem ASEAN w Malezji, na marginesie którego ma dojść do podpisania kolejnego porozumienia o wstrzymaniu ognia.

23 października: Kambodża aresztowała obywateli Korei Południowej oraz Chin za udział w międzynarodowych cyberprzestępstwach. W ramach operacji policji przeprowadzonej w Phnom Penh aresztowano 57 obywateli Korei Południowej i 29 Chin pod zarzutem udziału w transgranicznych oszustwach internetowych. Podczas operacji zabezpieczono 126 komputerów i 30 telefonów. Zaledwie tydzień wcześniej władze Kambodży deportowały 64 obywateli Korei.

25 października: była królowa Tajlandii zmarła w wieku 93 lat. Królowa Sirikit Kitiyakara była żoną najdłużej panującego monarchy w Tajlandii – króla Bhumibola Adulyadeja, który zasiadał na tronie przez 70 lat od 1946 r. Królowa nie pojawiała się publicznie od czasu, kiedy doznała udaru mózgu w 2012 r. W związku z jej śmiercią ogłoszono roczną żałobę dla członków rodziny królewskiej i dworu. Z kolei rząd zapowiedział, że urzędy publiczne będą przez miesiąc opuszczać flagi do połowy masztu.

25 października: Zgromadzenie Narodowe Wietnamu zatwierdziło powołanie dwóch nowych wicepremierów oraz trzech ministrów. Stanowiska objęli między innymi była minister spraw wewnętrznych Pham Thi Thanh Tra oraz były sekretarz Komunistycznej Partii Wietnamu (KPW) z prowincji Gia Lai - Ho Quoc Dung, co zwiększyło liczbę wicepremierów do dziewięciu. Parlament potwierdził również wybór nowych ministrów spraw zagranicznych, rolnictwa i spraw wewnętrznych.

26 października: Tajlandia i Kambodża podpisały porozumienie o pokoju. Premierzy obu państw w towarzystwie prezydenta USA Donalda Trumpa oraz premiera Malezji Anwara Ibrahima podpisali wspólną deklarację w sprawie pokoju na marginesie szczytu ASEAN w Kuala Lumpur. Na mocy porozumienia obie strony zobowiązały się do usunięcia min lądowych oraz ciężkiego sprzętu wojskowego ze spornego obszaru granicznego. Ponadto wyrażono zgodę na stworzenie zespołu monitorującego zawieszenie broni, składającego się z przedstawicieli państw członkowskich ASEAN pod przewodnictwem Anwara Ibrahima. W celu stworzenia środowiska sprzyjającego pokojowemu dialogowi skonfliktowane strony zadeklarowały, że powstrzymają się od rozpowszechniania i promowania fałszywych informacji.

26 października: podczas 47. Szczytu ASEAN w Malezji sfinalizowano przyjęcie Timoru Wschodniego do stowarzyszenia. Po raz pierwszy od 26 lat ASEAN dokonał rozszerzenia, przyjmując Timor Wschodni jako jedenaste państwo członkowskie podczas szczytu w Kuala Lumpur. Poprzednie

rozszerzenie miało miejsce w 1999 r., kiedy do organizacji dołączyła Kambodża. Proces akcesyjny Timoru, zainicjowany w 2011 r., zakończył się po wieloletnich przygotowaniach instytucjonalnych i formalnym uzyskaniu zgody w 2022 r. Premier Xanana Gusmão wziął udział w uroczystości podpisania dokumentów akcesyjnych, podkreślając, że jego państwo przystępuje do ASEAN „z pokorą i dumą”, w pełni identyfikując się z kluczowymi wartościami organizacji: współpracą, wzajemnym szacunkiem, jednością w różnorodności oraz solidarnością regionalną. Premier Malezji, Anwar Ibrahim, określił członkostwo Timoru jako „domknięcie rodziny ASEAN” i zadeklarował wsparcie dla jego rozwoju oraz strategicznej suwerenności.

26 października: filipińskie siły zbrojne skomentowały kontrowersyjną wypowiedź syna byłego prezydenta. Przedstawiciel Izby Reprezentantów i najstarszy syn byłego prezydenta Rodrigo Duterte - Paolo Duterte – opublikował w mediach społecznościowych wpis, w którym skrytykował filipińskie siły zbrojne za wydanie oświadczenia na temat tymczasowego rozmieszczenia na Filipinach amerykańskiego systemu rakietowego Typhon, w którym podano również zasięg rakiet. Paolo Duterte stwierdził, że siły zbrojne igrają życiem Filipińczyków, chwając się rakietami zdolnymi atakować cele w Chinach. Polityk zasugerował również, że siły zbrojne nie służą Filipinom, a amerykańskiej agencji wywiadowczej – CIA. Dowódca sił zbrojnych generał Romeo S. Brawner Jr zaapelował, aby urzędnicy państwowi zachowali ostrożność w swoich wypowiedziach i unikali dezinformacji lub podsycania nieufności wobec filipińskich sił zbrojnych. Generał podkreślił, że pierwotne oświadczenie w sprawie systemu rakietowego zawierało jedynie techniczne informacje dotyczące zasięgu rakiet Typhon.

27 października: premier Tajlandii zlecił monitorowanie cen czarnych ubrań w związku ze zwiększonym popytem w wyniku śmierci królowej matki. Anutin Charnvirakul nakazał ministerstwu handlu monitorowanie sklepów i sprzedawców internetowych w całym kraju, aby zapobiec nadmiernym podwyżkom cen czarnych strojów żałobnych. Popyt na odzież w ciemnych kolorach wzrósł w związku z żałobą po śmierci byłej królowej Sirikit. Departament handlu wewnętrznego ma kontrolować ceny i koszty produkcji w sklepach stacjonarnych i internetowych, aby uniemożliwić spekulacyjne podwyżki i nieuczciwe praktyki. Sprzedawcy przyłapani na zawyżaniu cen lub gromadzeniu towaru mogą zostać ukarani grzywną lub karą pozbawienia wolności, zgodnie z ustawą o cenach towarów i usług.

27 października: ASEAN nie wyśle swoich obserwatorów na wybory w Birmie. Według nieoficjalnych informacji ASEAN nie wyśle obserwatorów, którzy mieliby nadzorować przebieg grudniowych wyborów, organizowanych przez birmańską juntę. Brak wysłanników ze strony stowarzyszenia podważy

międzynarodowo legitymizację wyborów, na czym z pewnością zależy juncie. Podczas 47. Szczytu ASEAN w Kuala Lumpur przedstawiciele wszystkich państw ASEAN wyrazili swoje głębokie zaniepokojenie sytuacją wewnętrzną w Birmie. Natomiast premier Anwar Ibrahim wezwał wojskowy rząd do natychmiastowego zawieszenia broni. Warunkiem wysłania obserwatorów jest zaprzestanie przemocy oraz rozpoczęcie inkluzywnego dialogu politycznego wszystkich stron sporu. Niemniej jednak poszczególne państwa członkowskie ASEAN mogą wysłać własnych obserwatorów w ramach dwustronnych stosunków z Birmą. Warto zaznaczyć, że Unia Europejska również nie wyśle swoich obserwatorów.

27 października: premier Tajlandii zaprzeczył doniesieniom o ponownym otwarciu granic z Kambodżą na początku listopada. Anutin Charnvirakul podkreślił, że do ponownego otwarcia przejść granicznych z Kambodżą dojdzie dopiero po spełnieniu co najmniej czterech wytycznych zawartych we wspólnej deklaracji podpisanej podczas Szczytu ASEAN. Zdaniem premiera Tajlandii rząd w Phnom Penh musi najpierw doprowadzić do wycofania ciężkiego sprzętu wojskowego ze spornego obszaru przygranicznego, rozpocząć proces likwidacji pól minowych, a także zaostrzyć działania wobec zorganizowanych grup przestępczych zajmujących się oszustwami internetowymi. Rząd w Bangkoku już wdrożył działania wymierzone przeciwko oszustom, odcinając im dostęp do Internetu i śledząc transakcje finansowe.

28 października: w ciągu ostatnich dziewięciu miesięcy Birma zatrzymała ponad 10 tys. cudzoziemców powiązanych z nielegalnym przekraczaniem granicy oraz udziałem w oszustwach internetowych. Birmańska junta we współpracy z Chinami i Tajlandią zatrzymała łącznie 10 119 osób powiązanych z nielegalną działalnością, z czego około 9 340 zostało już deportowanych do krajów pochodzenia. Junta oskarża organizacje bojowe powiązane z Narodowym związkiem Karenów (Karen National Union, KNU) o czerpanie korzyści finansowych z działalności centrów oszustw w rejonie KK Park przy granicy z Tajlandią, jednak KNU stanowczo odrzuca te zarzuty. Po odcięciu dostępu do Internetu centra oszustw polegały na połączeniach za pośrednictwem systemów Starlink, ale firma SpaceX poinformowała o dezaktywowaniu ponad 2,5 tys. urządzeń wykorzystywanych przez grupy przestępcze na terytorium Birmy. Zdaniem KNU działania junty mają na celu złagodzenie presji ze strony Chin i zdobycie poparcia Pekinu przed planowanymi wyborami, które są krytykowane przez Zachód.

29 października: Malezja nie zamierza znieść zakazu eksportu nieprzetworzonych pierwiastków ziem rzadkich. Minister ds. inwestycji, handlu i przemysłu Tengku Zafrul Aziz zaprzeczył doniesieniom o sprzedaży metali ziem rzadkich do USA na podstawie porozumienia w sprawie surowców krytycznych zawartego podczas Szczytu ASEAN ze Stanami Zjednoczonymi.

Niemniej jednak malezyjski rząd będzie promował rozwój inwestycji zagranicznych i transfer technologiczny w zakresie wydobywania i przetwarzania ziem rzadkich, co pozwoli na produkcję zaawansowanego technologicznie sprzętu, w tym samochodów elektrycznych, półprzewodników i systemów obronnych. Malezja posiada złoża metali ziem rzadkich, które są szacowane na 16-18 mln ton, ale potrzebuje dostępu do technologii umożliwiających ich przetwarzanie.

29 października: Wietnam podniósł rangę stosunków dwustronnych z Wielką Brytanią do wszechstronnego partnerstwa strategicznego. Podczas wizyty w Londynie Sekretarz Generalny Komunistycznej Partii Wietnamu To Lam spotkał się z premierem Wielkiej Brytanii Keirem Starmerem. Przedstawiciele obu państw podpisali umowę o podniesieniu rangi stosunków dwustronnych, w ramach której ma dojść do wzmocnienia współpracy w kluczowych obszarach: polityka, dyplomacja, obrona i bezpieczeństwo, gospodarka, handel, inwestycje i finanse, nauka i technologia, innowacje, transformacja cyfrowa, opieka zdrowotna, środowisko, energetyka i zielona transformacja, edukacja, kultura, sport, turystyka, wymiana międzyludzka, kwestie o charakterze regionalnym i międzynarodowym. Liderzy omówili również kluczowe zagadnienia na arenie międzynarodowej, podkreślając przy tym znaczenie utrzymania pokoju i stabilności, bezpieczeństwa żeglugi i w przestrzeni powietrznej oraz pokojowego rozwiązywania sporów, w tym na Morzu Południowochińskim, zgodnie z prawem międzynarodowym i Konwencją Narodów Zjednoczonych o prawie morza (UNCLOS).

30 października: na początku listopada Filipiny podpiszą z Kanadą umowę o statusie sił wizytujących (Status of Visiting Forces Agreement, SOVFA). Negocjacje w sprawie SOVFA zakończyły się w marcu bieżącego roku, natomiast do podpisania umowy dojdzie drugiego listopada przez ministrów obrony obu państw w Manili. Dzięki temu porozumieniu będzie możliwe zwiększenie częstotliwości wspólnych ćwiczeń wojskowych oraz zacieśnienie współpracy z zakresu obronności.

KOMENTARZ

47. szczyt Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN), który odbył się w Kuala Lumpur, miał miejsce w atmosferze globalnej niepewności gospodarczej oraz rosnących napięć geopolitycznych. Na tle wojny handlowej między Stanami Zjednoczonymi a Chinami i regionalnych

konfliktów, Malezja – sprawująca przewodnictwo w ASEAN w 2025 r. – zdołała zapewnić sprawną organizację obrad i utrzymać wizerunek stowarzyszenia jako spójnego i zdolnego do prowadzenia dialogu forum.

Pomimo nieobecności przywódców Chin, Indii i Rosji, w szczycie wzięli udział wszyscy partnerzy dialogu ASEAN, a szczególnym wydarzeniem był powrót prezydenta USA Donalda Trumpa po kilkuletniej przerwie. Jego obecność, choć głównie symboliczna, przywróciła zainteresowanie regionem Indo-Pacyfiku i podkreśliła, że Stany Zjednoczone nadal dostrzegają strategiczne znaczenie Azji Południowo-Wschodniej. Wydarzeniem towarzyszącym szczytowi była również seria spotkań dotyczących współpracy gospodarczej, bezpieczeństwa i zrównoważonego rozwoju, które wzmocniły pozycję ASEAN jako platformy wielostronnych konsultacji.

Jednym z kluczowych rezultatów obrad było przyjęcie Timoru Wschodniego jako jedenastego członka stowarzyszenia. Decyzja ta miała nie tylko znaczenie symboliczne, ale również polityczne i instytucjonalne. Z jednej strony włączenie tego państwa do struktur ASEAN potwierdziło zasadę inkluzywności. Z drugiej jednak postawiło przed organizacją wyzwanie integracji stosunkowo małego i biednego państwa w skomplikowane procesy decyzyjne. Timor Wschodni posiada populację około 1,4 mln ludzi, a co za tym idzie przewyższa pod tym względem tylko Brunei. Oprócz tego PKB Timoru Wschodniego jest najniższe spośród wszystkich państw członkowskich ASEAN (1,88 mld USD), a PKB per capita jest drugim najniższym (1350 USD), ustępując pod tym względem tylko Birmie, w której toczy się wojna domowa od lutego 2021 r. W związku z tym dużo będzie zależeć od sposobu w jaki stowarzyszenie poradzi sobie z zadaniem wyrównania różnic rozwojowych pomiędzy państwami.

Przewodnictwo Malezji nadało szczytowi pragmatyczny, ale ambitny wymiar. Premier Anwar Ibrahim starał się połączyć wzmocnienie pozycji ASEAN na arenie międzynarodowej z osiągnięciem wymiernych rezultatów. Zaproszenie przywódców Brazylii i RPA należy interpretować jako sygnał większego zaangażowania stowarzyszenia we współpracę z państwami Globalnego Południa. Równolegle utworzono zespół ds. geogospodarki ASEAN oraz centrum doskonałości dla małych i średnich przedsiębiorstw w zielonej transformacji, co ma na celu wzmocnienie odporności gospodarczej regionu i wsparcie zrównoważonego rozwoju. Jest to dowód na to, że ASEAN próbuje znaleźć równowagę między dążeniem do niezależności ekonomicznej a potrzebą współpracy z zewnętrznymi partnerami handlowymi.

Na płaszczyźnie gospodarczej kluczowym punktem była dyskusja o dalszym wdrażaniu Regionalnego Kompleksowego Partnerstwa Gospodarczego (Regional Comprehensive Economic Partnership, RCEP) – największej umowy handlowej na świecie. Pomimo jej ogromnego potencjału, dotychczasowe efekty

były ograniczone, co skłoniło przywódców do zapowiedzi powołania Sekretariatu RCEP i przeglądu porozumienia w 2027 r. Dodatkowo podpisano aktualizacje dwóch innych porozumień handlowych: ASEAN Trade in Goods Agreement (ATIGA) oraz China-ASEAN Free Trade Area 3.0 (CAFTA 3.0), które mają uprościć procedury, wzmocnić łańcuchy dostaw i uwzględnić nowe priorytety, takie jak ekologia i gospodarka cyfrowa.

Znacznie trudniejsze okazały się kwestie polityczne. Sytuacja w Birmie pozostaje patowa pomimo podtrzymania przez liderów ASEAN tzw. pięciopunktowego konsensusu. Organizacja nie udzieliła swojego poparcia dla planowanych przez birmańską juntę wyborów, podtrzymując tym samym swoje stanowisko o nielegitymizowaniu autorytarnego reżimu. Świadczy to o zachowaniu ostrożności wobec sytuacji wewnętrznej w Birmie, ale pokazuje także pewnego rodzaju bezradność stowarzyszenia wobec sytuacji w tym kraju. W sprawie sporu na Morzu Południowochińskim również nie odnotowano postępów – pomimo apeli Malezji o przyspieszenie prac nad Kodeksem Postępowania, proces negocjacyjny pozostaje przewlekły i uzależniony od stanowiska przyszłego przewodniczącego ASEAN, którym będą Filipiny.

Szczyt Azji Wschodniej (East Asia Summit, EAS), obchodzący w tym roku dwudziestolecie, unaoczniał ograniczoną skuteczność ASEAN w kształtowaniu geopolityki regionu. Choć udało się zgromadzić wszystkich 18 członków forum, brak wspólnego komunikatu końcowego oraz obniżony szczebel reprezentacji wielu państw wskazują, że EAS coraz częściej bywa traktowany jako spotkanie drugorzędne. Malezja, mimo wysiłków w utrzymaniu dialogu, nie zdołała przełamać barier wynikających z rywalizacji wielkich mocarstw.

Szczyt ASEAN potwierdził zdolność stowarzyszenia do utrzymania instytucjonalnej stabilności oraz do podejmowania działań integracyjnych mimo trudnej sytuacji na arenie międzynarodowej. Malezja wykazała się umiejętnym łąčeniem dyplomacji z pragmatyzmem, osiągając konkretne efekty – od przyjęcia nowego członka po inicjatywy gospodarcze wzmacniające odporność regionu. Jednocześnie szczyt po raz kolejny obnażył ograniczenia ASEAN jako organizacji, która co prawda jest w stanie skutecznie prowadzić dialog, lecz wciąż zмага się z ograniczonymi możliwościami sprawczymi w kwestiach politycznych oraz związanych z bezpieczeństwem. Wszystko wskazuje na to, że przed Filipinami, które obejmą przewodnictwo w 2026 r., stoi zadanie utrzymania dotychczasowej dynamiki przy jednoczesnej poprawie skuteczności w przekuwaniu licznych deklaracji w konkretne działania, umożliwiające wzmocnienie pozycji ASEAN w coraz bardziej spolaryzowanym regionie Indo-Pacyfiku.

II. STOSUNKI BILATERALNE CHIN Z PAŃSTWAMI ASEAN

2 października: Chiny prowadzą wstępne rozmowy z Malezją na temat projektu przetwarzania pierwiastków ziem rzadkich. Powiązana z malezyjskim rządem firma inwestycyjna Khazanah Nasional prowadzi rozmowy na temat joint venture z chińskim przedsiębiorstwem państwowym w sprawie budowy rafinerii lekkich i ciężkich metali ziem rzadkich w Malezji. Finalizacja tego przedsięwzięcia stanowiłaby daleko idącą zmianę polityki Chin, które są liderem pod względem wydobycia (70%) i przetwórstwa (90%) metali ziem rzadkich. W celu ochrony swojej pozycji Pekin nie pozwalał na eksport technologii związanej z przetwarzaniem tego rodzaju surowców. Wszystko wskazuje na to, że Chiny są gotowe do wymiany swoich rozwiązań technologicznych w zamian za dostęp nie niewykorzystanych złóż pierwiastków ziem rzadkich w Malezji. Ponadto Pekin będzie mógł ograniczyć wpływy swojego australijskiego rywala - Lynas Rare Earths (największy na świecie producent pierwiastków ziem rzadkich poza Chinami), który posiada swój zakład przetwórczy w środkowym stanie Pahang od 2012 r. Jest to największa rafineria ciężkich metali ziem rzadkich poza Chinami, która jest w stanie przetwarzać 1,5 tys. ton surowca rocznie. Na chwilę obecną malezyjskie ministerstwo zasobów naturalnych i handlu nie potwierdziło tych doniesień. Zgodnie z nieoficjalnymi informacjami strona chińska zgłosiła obawy związane z wystarczającą ilością pierwiastków ziem rzadkich w Malezji. Rząd w Kuala Lumpur szacuje, że posiada złoża 18,2 mln ton pierwiastków ziem rzadkich o wartości około 177 mld USD, ale nie dysponuje technologią potrzebną do ich wydobycia i przetworzenia.

8 października: filipińska straż przybrzeżna zrealizowała misję zaopatrzeniową dla rybaków, pomimo agresywnych działań ze strony Chin. Łącznie 15 statków filipińskiej straży przybrzeżnej i Biura Rybołówstwa i Zasobów Wodnych (Bureau of Fisheries and Aquatic Resources, BFAR) przeprowadziło misję zaopatrzeniową, a także zapewniło eskortę dla rybaków prowadzących połowy w pobliżu płycizn Sabina i Scarborough. Misja została zrealizowana w ramach inicjatywy Kadiwa, której celem jest zwiększenie filipińskich połowów ryb na spornych wodach w obliczu chińskich nacisków i ograniczeń w dostawach. Chiny odpowiedziały rozmieszczeniem na spornym obszarze 34 statków milicji morskiej, które próbowały zastraszyć i uniemożliwić prowadzenie działań filipińskim jednostkom. W pobliżu płycizn obecna była również fregata chińskiej marynarki wojennej typu 054A Hengyang (568) w celu przekazania filipińskim statkom w pobliżu płycizny Scarborough komunikatu o realizacji ćwiczeń z użyciem ostrej amunicji. Był to drugi przypadek, kiedy chińskie siły zbrojne

wykorzystały powiadomienia ćwiczeniach z ostrą amunicją do odstraszenia filipińskich rybaków. Do podobnej sytuacji – także w pobliżu płycizny Scarborough – doszło we wrześniu. Dodatkowo misja Kadiwa była monitorowana przez wojskowy śmigłowiec Z-9.

12 października: chińska straż przybrzeżna użyła armatek wodnych, a następnie staranowała filipiński statek na spornym obszarze Morza Południowochińskiego. Trzy statki filipińskiej straży przybrzeżnej i Biura Rybołówstwa i Zasobów Wodnych (Bureau of Fisheries and Aquatic Resources, BFAR) zakotwiczone w pobliżu Wyspy Thitu stały się celem agresywnych działań ze strony chińskiej straży przybrzeżnej i milicji morskiej. Najbardziej ucierpiała jednostka BFAR (BRP Datu Pagbuaya), wobec której statek chińskiej straży przybrzeżnej o numerze 21559 użył armatek wodnych, a następnie ją staranował. Choć statek BFAR odniósł niewielkie uszkodzenia konstrukcji, to żaden z członków załogi nie odniósł obrażeń. Filipiny obarczyły winą Chiny za incydent, podczas gdy chińska straż przybrzeżna uznała za ostatnie wydarzenia odpowiedzialne są Filipiny, których statki „niebezpiecznie zbliżyły się” do chińskiej jednostki.

15 października: chińska ambasada w Tajlandii wydała ostrzeżenie dla turystów. Ambasada Chin w Tajlandii wydała oficjalne ostrzeżenie dla chińskich turystów, zalecając ostrożność przy rezerwacji wycieczek, w szczególności ostrzegając przed podejrzanymi ofertami. Ostrzeżenie pojawiło się po tym, jak w Internecie zaczęły krążyć nagrania pokazujące chińskich turystów zmuszanych do kupowania drogich produktów podczas wycieczek. Tajskie władze ustaliły, że sprawcą był posiadacz chińskiego paszportu, który nie miał ważnej licencji przewodnika turystycznego i wymuszał zakupy, czerpiąc z nich prowizję. Ambasada Chin podkreśliła, że cudzoziemcy w Tajlandii nie mogą pracować jako przewodnicy, a turyści powinni wybierać licencjonowane i renomowane biura, zachować dowody nadużyć oraz w razie problemów kontaktować się z tajską policją lub chińską ambasadą.

15 października: Indonezja potwierdziła zakup chińskich myśliwców. Minister obrony Sjafrie Sjamsuddin zapowiedział pozyskanie 42 myśliwców Chengdu J-10C produkowanych w Chinach w ramach programu modernizacji indonezyjskich sił zbrojnych. Według lokalnych mediów indonezyjskie siły zbrojne są w trakcie przeglądu specyfikacji chińskich myśliwców, aby mieć pewność, że ich zakup skutecznie wzmocni zdolności obrony powietrznej kraju. Z kolei minister finansów Purbaya Yudhi Sadewa poinformował o zatwierdzeniu budżetu w wysokości 9 mld USD na zakup samolotów z Chin. Na chwilę obecną siły powietrzne posiadają samoloty bojowe ze Stanów Zjednoczonych, Rosji i Wielkiej Brytanii. W czerwcu prezydent Turcji poinformował o eksporcie do Indonezji 48 myśliwców KAAN. Z kolei w styczniu 2024 r. rząd w Dżakarcie

sfinalizował umowę na zakup 42 francuskich samolotów Dassault Rafale. Pierwsza dostawa myśliwców z Francji ma być zrealizowana na początku 2026 r.

20 października: chiński myśliwiec użył flar w pobliżu australijskiego samolotu zwiadowczego realizującego patrol w rejonie Morza Południowochińskiego. Samolot chińskich sił powietrznych Su-35 użył flar w pobliżu australijskiego samolotu P-8A Poseidon, realizującego patrol nad obszarem Morza Południowochińskiego. Premier Australii podkreślił, że działania chińskiego samolotu były niebezpieczne i nieprofesjonalne. Do podobnych sytuacji doszło już w lutym i maju 2024 r.

21 października: filipińska marynarka wojenna odnalazła szczątki chińskiej rakiety oraz narkotyki na Morzu Południowochińskim. Rzeczniczka filipińskiej marynarki wojennej poinformowała, że w ramach rutynowego patrolu jednostka BRP Lolinato To-ong wyловиła na wodach w pobliżu płycizny Escoda (Escoda Shoal) paczkę z narkotykami (najprawdopodobniej z marihuaną) o łącznej wadze 16 kg i szacowanej wartości 325 tys. USD. Z kolei w pobliżu rafy Tubbataha (Tubbataha Reef) odnaleziono szczątki chińskiej rakiety Long March 8A wystrzelonej 16 października.

27 października: prezydent Filipin potępił przekształcenie płycizny Scarborough w rezerwat przyrody. Podczas wystąpienia na 13. szczycie ASEAN-USA w Kuala Lumpur, prezydent Ferdinand Marcos Jr. stwierdził, że działania niektórych podmiotów mające na celu nadanie statusu rezerwatu przyrody płyciźnie Scarborough w oczywisty sposób naruszają nie tylko suwerenność Filipin, ale także tradycyjne prawo do połowów, gwarantowane prawem międzynarodowym. Prezydent Filipin nie wymienił wprost Chin, ale było to oczywiste nawiązanie do decyzji chińskiego rządu z września bieżącego roku o utworzeniu rezerwatu przyrody na spornym obszarze Morza Południowochińskiego.

28 października: Filipiny przechwyciły chiński statek rybacki prowadzący nielegalne połowy w pobliżu płycizny Second Thomas na spornym obszarze Morza Południowochińskiego. Filipińskie siły zbrojne poinformowały o przechwyceniu i eskortowaniu statku chińskiego statku rybackiego, prowadzącego połowy z wykorzystaniem chemikaliów. Chińska jednostka znajdowała się w pobliżu filipińskiego posterunku na wraku statku BRP Sierra Madre, celowo osadzonego na mieliźnie pod koniec lat 90-tych XX wieku.

29 października: ASEAN i Chiny podpisały aktualizację umowy o wolnym handlu CAFTA 3.0 (China-ASEAN Free Trade Area). Chiny były pierwszym partnerem dialogu ASEAN, z którym stowarzyszenie zawarło umowę o wolnym handlu w 2002 r. Umowa zaczęła obowiązywać w 2010 r., a pierwsza aktualizacja porozumienia (CAFTA 2.0) weszła w życie w 2018 r. Rozmowy w sprawie CAFTA

3.0 rozpoczęły się w listopadzie 2022 r., natomiast w maju bieżącego roku zakończono negocjacje. Najnowsza wersja umowy podpisana na marginesie 47. Szczytu ASEAN w Kuala Lumpur została rozszerzona o nowe obszary współpracy, takie jak gospodarka cyfrowa, zielona transformacja i łańcuchy dostaw. Umowa przewiduje wprowadzenie uproszczeń procedur celnych, zwiększenie przejrzystości regulacji sanitarnych oraz ochrony konsumentów robiących zakupy za pośrednictwem Internetu. CAFTA 3.0 ma również pomóc firmom z państw Azji Południowo-Wschodniej oraz Chin w wykorzystaniu nowych możliwości z zakresu sztucznej inteligencji oraz innowacji technologicznych w branży finansowej. Warto zaznaczyć, że dzięki CAFTA wartość wymiany handlowej Chiny-ASEAN wzrosła ze 192,5 mld USD w 2008 r. do 982 mld USD w 2024 r.

KOMENTARZ

Podpisanie aktualizacji umowy o wolnym handlu między Chinami a państwami Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (China-ASEAN Free Trade Area, CAFTA 3.0), stanowi ważny krok w rozwoju współpracy gospodarczej w regionie i wyraźny sygnał zmian w globalnym układzie sił ekonomicznych. Nowa wersja porozumienia, podpisana podczas 28. szczytu ASEAN-Chiny w Kuala Lumpur, rozszerza wcześniejsze ustalenia poprzez wprowadzenie zapisów dotyczących gospodarki cyfrowej, zielonej transformacji oraz usprawnienia łańcuchów dostaw. Głównym celem jest dalsze zacieśnienie integracji gospodarczej w regionie oraz zwiększenie odporności na globalne zawirowania handlowe.

Od momentu wejścia w życie pierwszej wersji umowy w 2010 r., współpraca handlowa Chiny-ASEAN przyniosła imponujące rezultaty – wartość obrotów wzrosła ponad pięciokrotnie, ze 192,5 mld USD w 2008 r. do 982 mld USD w 2024 r. **CAFTA 3.0** ma jeszcze bardziej wzmocnić tę współpracę, szczególnie w sektorach, które kształtują współczesną gospodarkę światową. Premier Malezji, Anwar Ibrahim, nazwał podpisanie CAFTA 3.0 „kamieniem milowym” w relacjach z Chinami i szansą na zbudowanie bardziej odpornej gospodarczo wspólnoty regionalnej.

W szerszym ujęciu podpisanie umowy ma wymiar nie tylko ekonomiczny, lecz także geopolityczny. Następuje ono w momencie, gdy Stany Zjednoczone – za sprawą protekcyjnej polityki administracji Donalda Trumpa – dystansują się od zasad wolnego handlu, które przez dekady współtworzyły globalny ład

gospodarczy. W tym kontekście Chiny starają się przejąć rolę obrońcy multilateralizmu, promując otwarty handel i współpracę regionalną. Premier Li Qiang, przemawiając podczas szczytu, wezwał do obrony wolnego rynku i sprzeciwu wobec wszelkich form protekcjonizmu. Wypowiedź ta doskonale wpisuje się w strategię Pekinu, który poprzez inicjatywy takie jak CAFTA czy Inicjatywa Pasa i Szlaku stara się umacniać swoje wpływy w Azji Południowo-Wschodniej.

Dla państw ASEAN porozumienie z Chinami ma również charakter pragmatyczny. Stanowi narzędzie dywersyfikacji gospodarczej i zmniejszenia zależności od Stanów Zjednoczonych oraz Zachodu. Doświadczenia ostatnich lat, w tym negatywne skutki związane z wojną handlową i pandemią, skłoniły państwa regionu do poszukiwania stabilniejszych oraz bardziej przewidywalnych partnerów. Współpraca z Chinami, oparta na wspólnym interesie rozwoju technologicznego i zrównoważonej gospodarki, daje im szansę na wzmocnienie pozycji w globalnych łańcuchach dostaw.

Zacieśnienie relacji ASEAN-Chiny może w dłuższej perspektywie przyczynić się do przesunięcia centrum gospodarczego świata w kierunku Azji. Jeśli Stany Zjednoczone utrzymają kurs protekcjonistyczny, Azja Wschodnia i Południowo-Wschodnia może stać się najbardziej dynamicznym, a także samowystarczalnym obszarem handlowym na świecie. Jednocześnie, choć współpraca ta stwarza ogromne możliwości, rodzi również pytania o równowagę sił w regionie – szczególnie w kontekście rosnącej dominacji Chin i potencjalnych napięć związanych z ochroną środowiska czy bezpieczeństwem cyfrowym.

CAFTA 3.0 można więc postrzegać jako symbol dojrzałości i pragmatyzmu ze strony stowarzyszenia. Państwa członkowskie potrafią skutecznie balansować między globalnymi mocarstwami, zachowując własną podmiotowość i dbając o regionalne interesy. Nowa umowa nie tylko wzmacnia więzi z Chinami, lecz także potwierdza, że ASEAN staje się coraz ważniejszym aktorem współczesnej gospodarki światowej.

Wszystko wskazuje na to, iż modernizacja porozumienia o wolnym handlu między Chinami-ASEAN to nie tylko kolejny etap integracji ekonomicznej, ale również manifest nowego porządku gospodarczego, w którym Azja odgrywa wiodącą rolę. CAFTA 3.0 łączy w sobie elementy liberalizacji handlu, cyfrowej transformacji i zielonego rozwoju, stając się potencjalnym wzorem dla przyszłych inicjatyw międzynarodowych. W coraz bardziej podzielonym świecie, azjatycki model współpracy opartej na wzajemnych korzyściach i pragmatyzmie może stać się fundamentem stabilniejszej i bardziej zrównoważonej globalizacji.

III. RYWALIZACJA CHINY-USA W ASEAN

1 października: Stany Zjednoczone wznowiły finansowanie programu likwidacji pól minowych w Kambodży. USA przyznały 675 tys. USD na kluczowe programy rozminowywania pól minowych w Kambodży, po wcześniejszym zamrożeniu pomocy finansowej w tym zakresie. Z okresu konfliktów w latach 1970–1998 pozostało w Kambodży 4–6 mln min i niewybuchów, co przyczyniło się do 20 tys. ofiar śmiertelnych i 45 tys. rannych. Do tej pory Stany Zjednoczone przeznaczyły na ten cel ponad 220 mln USD, współpracując m.in. z Norwegian People's Aid i Cambodian Mine Action Center. Nowe fundusze mają pokryć operacje od listopada do kwietnia 2026 r. Kambodżański dyrektor centrum rozminowywania podkreślił, że zmiana decyzji przez Waszyngton w tej sprawie jest dowodem na zaangażowanie USA w pomoc Kambodży.

6 października: wietnamska gospodarka odnotowała wzrost pomimo amerykańskich cel. Gospodarka Wietnamu przyspieszyła w trzecim kwartale, mimo tego, że od 7 sierpnia obowiązują 20% taryfy celne wprowadzone przez Waszyngton, które negatywnie wpłynęły na eksport obuwia i tekstyliów do USA. PKB wzrosło o 8,23% w porównaniu do analogicznego okresu z ubiegłego roku, co przybliży realizację celu rządu w Hanoi, jakim jest osiągnięcie wzrostu gospodarczego w przedziale 8,3–8,5% w 2025 r. Niemniej jednak zgodnie z prognozami Banku Światowego i Międzynarodowego Funduszu Walutowego wzrost PKB Wietnamu na koniec roku wyniesie około 6,5–6,6%. Wzrost gospodarczy jest głównie napędzany przez inwestycje zagraniczne, rosnący eksport oraz sektor turystyczny. Pomimo taryf nadwyżka Wietnamu w handlu z USA wyniosła 8,91 mld USD. Produkcja przemysłowa wzrosła o 9,1%, napływ inwestycji zagranicznych o 8,5% do 18,8 mld USD, a sprzedaż detaliczna wzrosła o 11,3%. Inflacja w ujęciu rocznym wyniosła 3,38%, poniżej celu 4,5–5%, a giełda wietnamska zareagowała wzrostem o 2%.

8 października: prezydent USA nominował nowego amerykańskiego ambasadora na Filipinach. Prezydent USA Donald Trump nominował Lee Liptona, pełniącego dotychczas funkcję tymczasowego Stałego Przedstawiciela USA przy Organizacji Państw Amerykańskich, na nowego ambasadora USA na Filipinach. Nominacja została formalnie przesłana do Senatu. W obecnej roli Lipton koordynuje działania między agencyjne w celu realizacji priorytetów amerykańskiej polityki zagranicznej w obu Amerykach. Lipton pochodzi z Florydy

i posiada ponad 25-letnie doświadczenie w sektorze prywatnym. Na stanowisku ambasadora zastąpi MaryKay Carlson, która objęła urząd w lipcu 2022 r.

8 października: Stany Zjednoczone przeprowadziły z Filipinami ćwiczenia morskie Sama-Sama na Morzu Południowochińskim. Ćwiczenia są organizowane od 2017 r. i obejmują działania bojowe, antypirackie oraz misje humanitarne. W tegorocznej edycji wzięli udział – w roli obserwatorów i uczestników - przedstawiciele takich państw jak Australia, Japonia, Francja, Wielka Brytania, Tajlandia, Włochy, Kanada i Nowa Zelandia. W manewrach uczestniczyły okręty BRP Antonio Luna, BRP Valentin Diaz, USS Cincinnati i JS Ōnami, które przeprowadziły ćwiczenia taktyczne z zakresu walki z nawodnymi jednostkami. Sama Sama 2025 jest pierwszą edycją pod nowo utworzonym Zachodnim Dowództwem Morskim (Western Naval Command) Filipin, mającym wzmocnić koordynację operacji realizowanych na zachodnim obszarze wyłącznej strefy ekonomicznej kraju.

13 października: sześć państw i Unia Europejska potępiło agresywne działania Chin wobec Filipin na Morzu Południowochińskim. Placówki dyplomatyczne Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, Japonii, Australii, Nowej Zelandii, Finlandii i Unii Europejskiej potępiły niebezpieczne i agresywne działania chińskiej straży przybrzeżnej wobec statku BRP Datu Pagbuaya na wodach terytorialnych Wyspy Thitu, położonej około 277 km od zachodnich wybrzeży Palawanu.

16 października: Filipiny, USA, Japonia, Kanada i Francja przeprowadziły zaawansowane ćwiczenia wojny nawodnej w ramach manewrów Sama-Sama. W ramach scenariusza ćwiczeń wykorzystano ostrą amunicję, a także przeprowadzono symulacje operacji zorientowanych na neutralizację łodzi podwodnych i samolotów. W manewrach wzięły udział filipińskie, amerykańskie, japońskie i kanadyjskie okręty, a także amerykańskie i francuskie samoloty patrolowe. Wszystkie działania przeprowadzono na spornych wodach Morza Południowochińskiego u wybrzeży Palawanu.

20 października: Stany Zjednoczone uruchomiły z Filipinami trzyletni program wzmocnienia filipińskiej straży przybrzeżnej. W ramach programu o łącznej wartości 2,5 mld USD zorganizowanych zostanie 110 szkoleń w USA oraz 60 dodatkowych kursów na Filipinach z udziałem amerykańskich instruktorów. Głównym celem szkoleń będzie rozwój kompetencji technicznych, dowódczych i serwisowych. Ponadto amerykańscy specjaliści na stałe będą współpracować z filipińską strażą przybrzeżną w stoczni Sangley Point, a filipińscy oficerowie rozpoczną szkolenia w ośrodkach amerykańskiej straży przybrzeżnej.

23 października: premier Malezji poinformował o dużych postępach w negocjacjach nad porozumieniem handlowym z USA. Anwar Ibrahim ogłosił, że porozumienie handlowe ze Stanami Zjednoczonymi jest praktycznie dopięte (99,9%), po tym jak administracja Donalda Trumpa nałożyła 19% cła na malezyjski eksport do USA. Finalizacja ma nastąpić 26 października, podczas wizyty Trumpa na szczycie ASEAN w Kuala Lumpur. Obie strony planują przy okazji podpisać wstępne umowy o pogłębieniu wymiany handlowej i inwestycji.

26 października: Wietnam i Stany Zjednoczone wypracowały ramy porozumienia w sprawie współpracy handlowej. Zgodnie z komunikatem Białego Domu, obie strony uzgodniły ramy „wzajemnego, uczciwego i zrównoważonego” handlu, który ma zagwarantować eksporterom bezprecedensowy dostęp do rynków obu państw. Stany Zjednoczone utrzymają maksymalną stawkę celną na poziomie 20% dla wybranych towarów z Wietnamu, lecz jednocześnie zidentyfikują produkty kwalifikujące się do obniżenia taryf do zera. Decyzja ta zapadła w kontekście znaczącego deficytu handlowego USA, który w 2024 r. wyniósł 123 mld USD. Porozumienie obejmuje również zobowiązania dotyczące redukcji barier pozataryfowych. Wietnam zadeklarował m.in. akceptację amerykańskich norm bezpieczeństwa i emisji dla pojazdów, usprawnienie procedur licencyjnych dla sprzętu medycznego pochodzącego z USA oraz przyspieszenie procesów regulacyjnych w zakresie rejestracji produktów farmaceutycznych. Ponadto wietnamski rząd potwierdził pełną implementację zobowiązań wynikających z międzynarodowych traktatów dotyczących ochrony własności intelektualnej. Obie strony podkreśliły także znaczenie współpracy na rzecz zwiększenia odporności łańcuchów dostaw, przeciwdziałania obchodzeniu celi oraz wzmocnienia mechanizmów kontroli eksportu. W warstwie komercyjnej wskazano już zawarte kontrakty o wysokiej wartości, m.in. zakup 50 samolotów Boeing przez Vietnam Airlines (ponad 8 mld USD) oraz szereg porozumień dotyczących importu amerykańskich produktów rolnych o wartości blisko 3 mld USD.

26 października: Kambodża podpisała ze Stanami Zjednoczonymi umowę handlową utrzymującą amerykańskie taryfy celne na poziomie 19%. Zawarte porozumienie stanowi przełomowy instrument liberalizacji wymiany handlowej, oferując eksporterom obu państw bezprecedensowy dostęp do rynków partnera i rozwijając ramy ustanowione przez TIFA (Trade and Investment Framework Agreement) z 2006 r. Kambodża zobowiązała się do całkowitej eliminacji celi na wszystkie amerykańskie towary przemysłowe oraz rolno-spożywcze. Z kolei Stany Zjednoczone zobowiązały się do utrzymania stawki taryfowej na poziomie 19%, przewidując jednocześnie zerową stawkę dla wybranych towarów kambodżańskich. Ponadto obie strony zadeklarowały przedsięwzięcie wspólnych działań na rzecz eliminacji pozataryfowych barier handlowych poprzez uproszczenie procedur importowych, uznawanie

amerykańskich certyfikatów sanitarnych oraz uszczelnienie ochrony własności intelektualnej. Szczególną uwagę zwrócono na akceptację amerykańskich systemów kontroli i świadectw fitosanitarnych. Kambodża zobowiązała się do skuteczniejszej ochrony praw pracowniczych, poprzez egzekwowanie zakazu importu dóbr wytwarzanych pracą przymusową. Umowa zawiera także postanowienia dotyczące handlu cyfrowego, inwestycji, ułatwień celnych, ładu regulacyjnego i funkcjonowania przedsiębiorstw państwowych. Oba państwa podkreśliły znaczenie bezpieczeństwa gospodarczego oraz odporności łańcuchów dostaw, zapowiadając współpracę w zakresie kontroli eksportu oraz przeciwdziałania obchodzeniu cel. W umowie znalazła się także zapowiedź komercyjnej współpracy kambodżańskich linii lotniczych Air Cambodia z amerykańskim producentem samolotów pasażerskich Boeing. Na szczególną uwagę zasługuje zapowiedź zniesienia embarga na eksport uzbrojenia do Kambodży, wprowadzonego przez Departament Stanu USA w grudniu 2021 r. w związku z rosnącymi wpływami Chin w tym kraju oraz łamanie praw człowieka i korupcję. Oba państwa zapowiedziały również wznowienie wspólnych manewrów wojskowych Angkor Sentinel, które po raz pierwszy odbyły się w 2010 r. i zostały jednostronnie wstrzymane przez Kambodżę w 2017 r. Oprócz tego Stany Zjednoczone zobowiązały się do zwiększenia liczby miejsc dla kambodżańskich oficerów na amerykańskich uczelniach wojskowych takich jak West Point oraz Air Force Academy.

26 października: Tajlandia podpisała ze Stanami Zjednoczonymi porozumienie ramowe dotyczące współpracy handlowej oraz protokół ustaleń w sprawie strategicznych minerałów, łańcuchów dostaw oraz współpracy inwestycyjnej. Porozumienie ma na celu pogłębienie dwustronnych stosunków gospodarczych poprzez zapewnienie eksporterom obu krajów większego dostępu do rynków partnera, rozwijając ramy wynikające z Traktatu Przyjaźni i Stosunków Gospodarczych z 1966 r. oraz TIFA (Trade and Investment Framework Agreement) z 2002 r. Tajlandia zobowiązała się do zniesienia barier celnych dla około 99% towarów, obejmujących pełen zakres produktów przemysłowych oraz rolno-spożywczych ze Stanów Zjednoczonych. Z kolei Stany Zjednoczone zobowiązały się do utrzymania 19% taryf celnych, z możliwością zastosowania zerowej stawki dla wybranych produktów. Obie strony zadeklarowały współpracę w zakresie usuwania pozataryfowych barier handlowych, w tym akceptację amerykańskich norm bezpieczeństwa pojazdów, certyfikatów FDA (Food and Drug Administration) dla wyrobów medycznych i farmaceutycznych oraz uproszczenie procedur celnych. Tajlandia zobowiązała się do przyspieszenia dostępu do własnego rynku produktów rolnych i spożywczych. Porozumienie obejmuje również zobowiązania dotyczące ochrony praw pracowniczych. Oprócz tego rząd w Bangkoku podejmie działania na rzecz ochrony środowiska, w tym walki z nielegalnym handlem surowcami leśnymi,

wdrożenia porozumienia Światowej Organizacji Handlu o subsydiach dla rybaków oraz przeciwdziałania nielegalnym połowom i handlowi dziką fauną. Strony przewidują finalizację zobowiązań dotyczących skuteczniejszej ochrony własności intelektualnej. Dodatkowo porozumienie ramowe obejmuje zagadnienia związane z handlem cyfrowym, usługami, inwestycjami, funkcjonowaniem przedsiębiorstw państwowych oraz wzmocnieniem bezpieczeństwa gospodarczego i odporności łańcuchów dostaw. Zapowiedziano także komercyjne kontrakty dwustronne, obejmujące zakupy produktów rolnych o wartości 2,6 mld USD rocznie, energii o wartości 5,4 mld USD rocznie oraz 80 samolotów o łącznej wartości 18,8 mld USD.

26 października: Malezja podpisała ze Stanami Zjednoczonymi umowę handlową utrwalającą 19% cła wprowadzone przez Waszyngton. Umowa zawiera istotne ustępstwa ze strony rządu Anwara Ibrahima, szczególnie w zakresie dostaw surowców krytycznych i ziem rzadkich do USA – kluczowego obszaru geostrategicznej rywalizacji Waszyngton–Pekin. Malezja zobowiązała się między innymi do tego, że nie będzie wprowadzać zakazów ani limitów eksportowych na pierwiastki ziem rzadkich do USA oraz zapewni swobodę sprzedaży magnezu z tych minerałów amerykańskim firmom. Malezja posiada zasoby pierwiastków ziem rzadkich szacowane na 16 mln ton o wartości około 236 mld USD. Stany Zjednoczone podkreśliły, że porozumienie ma wzmocnić stabilność i odporność łańcuchów dostaw technologicznych. Jednocześnie 19% stawki celne nie obejmą około 60% eksportu Malezji do USA, w tym półprzewodników i farmaceutyków. Obie strony odniosły się również do zawartych porozumień, zakładających zakup przez Malezję gazu LNG o wartości 3,4 mld USD rocznie przez okres kilku lat, węgla o wartości 42,6 mln USD rocznie, 30 samolotów Boeing z opcją dokupienia kolejnych 30, a także półprzewodników, komponentów lotniczych i kosmicznych oraz sprzętu do centrów danych o łącznej wartości 150 mld USD.

31 października: Filipiny wspólnie ze Stanami Zjednoczonymi ogłosiły powołanie wspólnego zespołu zadaniowego, którego zadaniem będzie odstraszanie agresywnych działań Chin na Morzu Południowochińskim. Podczas spotkania ministrów obrony państw ASEAN i partnerów dialogu (ASEAN Defence Ministers' Meeting Plus) w Kuala Lumpur sekretarz obrony USA Pete Hegseth oraz filipiński minister obrony narodowej Gilbert Teodoro ogłosili utworzenie „Task Force Philippines”. Zadaniem nowej jednostki ma być zwiększenie interoperacyjności, gotowości i zdolności reagowania sił zbrojnych obu państw na sytuacje kryzysowe lub agresję na spornych obszarach Morza Południowochińskiego. Zgodnie z oświadczeniem wydanym przez amerykańską Flotę na Pacyfiku w skład nowej jednostki wchodzi obecnie 60 żołnierzy, którzy będą dowodzeni przez generała brygady lub oficera marynarki w randze kontradmirała.

KOMENTARZ

Udział Donalda Trumpa w serii spotkań zrealizowanych przez ASEAN stanowi istotny moment w ewolucji relacji gospodarczych i politycznych pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Państwami Azji Południowo-Wschodniej. Choć wydarzenia te mogą wydawać się pozornie techniczne, ich znaczenie wykracza daleko poza kwestie handlowe, wskazując na głębsze procesy kształtujące nową architekturę porządku międzynarodowego w Azji. Prezydent Trump, znany ze swojego transakcyjnego podejścia do dyplomacji, wykorzystał forum ASEAN, aby zademonstrować determinację w budowaniu alternatywy wobec gospodarczej dominacji Chin. Jego działania, łączące elementy presji i współpracy, wpisują się w szerszy trend redefinicji globalnych relacji gospodarczych i przesuwania ich w kierunku bilateralnych, pragmatycznych układów.

Państwa ASEAN od lat funkcjonują w warunkach równoważenia wpływów dwóch potęg – Stanów Zjednoczonych i Chińskiej Republiki Ludowej. Region ten pozostaje gospodarczo silnie związany z Chinami, które stanowią głównego dostawcę surowców i komponentów przemysłowych, a jednocześnie państwa Azji Południowo-Wschodniej postrzegają Stany Zjednoczone jako niezbędną przeciwwagę polityczną i militarną wobec Pekinu. W ostatnich latach, w następstwie amerykańsko-chińskiej wojny handlowej rozpoczętej w 2018 r., ASEAN stał się zarówno beneficjentem, jak i ofiarą globalnych przetarasowań gospodarczych. Część produkcji przeniosła się z Chin do krajów takich jak Wietnam czy Malezja, lecz jednocześnie region został wciągnięty w narastającą rywalizację strategiczną między mocarstwami.

Nowe porozumienia zawarte przez Donalda Trumpa z Malezją, Kambodżą, Tajlandią i Wietnamem potwierdzają, że Waszyngton zamierza wzmocnić swoje wpływy gospodarcze w regionie. W krótkim czasie udało się uzyskać deklaracje dotyczące obniżania ceł na towary amerykańskie, otwarcia rynków na produkty rolne, energetyczne i przemysłowe oraz wprowadzenia reform regulacyjnych sprzyjających firmom z USA. Szczególnie znaczące jest zobowiązanie Malezji do zainwestowania 70 mld USD w amerykańską gospodarkę oraz do rezygnacji z ewentualnych przyszłych ograniczeń eksportu metali ziem rzadkich. Szczególnie druga kwestia będzie budzić kontrowersje, biorąc pod uwagę deklarację malezyjskiego ministra ds. inwestycji, handlu i przemysłu Tengku Zafrul Aziza, który zaprzeczył planom zniesienia zakazu eksportu nieprzetworzonych metali

ziem rzadkich. Niemniej jednak Stany Zjednoczone zaoferowały w zamian ograniczony zakres zwolnień taryfowych na wybrane produkty, takie jak surowce krytyczne, komponenty przemysłowe czy produkty rolne. Choć z punktu widzenia państw ASEAN jest to dowód na realne korzyści płynące ze współpracy z USA, to jednocześnie pogłębia asymetrię relacji handlowych, uzależniając region od amerykańskich decyzji politycznych.

Najbardziej problematycznym elementem nowych porozumień pozostaje kwestia tzw. transshipmentu, czyli procederu fałszywego oznaczania pochodzenia towarów w celu obejścia ceł. Stany Zjednoczone zapowiedziały wprowadzenie 40% taryf na tego rodzaju towary eksportowane do USA przez państwa ASEAN, co stanowi poziom zbliżony do stawek stosowanych wobec Chin w okresie największego napięcia w relacjach handlowych. Dokumenty porozumień pozostawiają jednak definicję transshipmentu niejasną, ograniczając się do ogólnych zapisów dotyczących zasad pochodzenia towarów. Taka nieprecyzyjność rodzi ryzyko, że amerykańska administracja zastosuje zbyt szeroką interpretację pojęcia, obejmując nim również towary, które jedynie zawierają chińskie komponenty.

W rzeczywistości duża część eksportu z Azji Południowo-Wschodniej opiera się na półproduktach pochodzących z Chin. Zależność ta nie jest wynikiem nadużyć, lecz naturalną konsekwencją regionalnej integracji gospodarczej i roli Chin jako kluczowego dostawcy w azjatyckich łańcuchach dostaw. Zastosowanie restrykcyjnej interpretacji zasad pochodzenia mogłoby zatem znacząco osłabić konkurencyjność producentów z Wietnamu, Tajlandii czy Malezji, utrudniając ich dostęp do amerykańskiego rynku. Tym samym polityka mająca na celu ograniczenie wpływu Chin mogłaby w praktyce uderzyć w same państwa ASEAN, których wzrost gospodarczy opiera się na eksporcie i współzależności w ramach azjatyckich łańcuchów dostaw.

W kontekście tej niepewności coraz większe znaczenie zyskuje kwestia surowców krytycznych, takich jak metale ziem rzadkich, lit czy miedź. Włączenie Kambodży, Malezji i Tajlandii do amerykańskich inicjatyw w tym zakresie wskazuje, że ASEAN może odegrać strategiczną rolę w dywersyfikacji globalnych łańcuchów dostaw surowców niezbędnych dla transformacji energetycznej oraz technologicznej Zachodu. Dla państw regionu stanowi to zarówno szansę na zwiększenie własnej pozycji negocjacyjnej w relacjach z USA, jak i potencjalne źródło nowych inwestycji. Należy jednak pamiętać, że rozwój sektora wydobywczego wiąże się z ryzykiem wzrostu zanieczyszczenia środowiska, co z kolei może wywołać sprzeciw społeczny. Dlatego konieczne jest wdrażanie odpowiednich mechanizmów ochrony środowiska, także przejrzystości

inwestycji, tak aby proces ten przyniósł długofalowe korzyści gospodarcze i polityczne.

Analizując całość działań administracji Trumpa w kontekście ASEAN, można stwierdzić, że Stany Zjednoczone konsekwentnie dążą do ograniczenia wpływów Chin w regionie, posługując się instrumentami gospodarczymi, które mają charakter zarówno motywacyjny, jak i sankcyjny. Transakcyjne podejście Trumpa, polegające na wymianie ustępstw taryfowych na otwarcie rynków i współpracę regulacyjną, może przynieść krótkoterminowe zyski, ale w dłuższej perspektywie zwiększa asymetrię zależności. Kluczowym czynnikiem determinującym przyszłość relacji USA–ASEAN będzie zatem sposób, w jaki obie strony poradzą sobie z problemem definicji transshipmentu i jego wpływu na regionalne łańcuchy dostaw.

**OŚRODEK SPRAW
AZJATYCKICH**
Uniwersytet Łódzki

RAPORTY OPINIE DORADZTWO

PIERWSZY W POLSCE UNIWERSYTECKI
THINK-TANK

DORADZTWO POLITYCZNE I BIZNESOWE

ZESPÓŁ Z PRAKTYKĄ W AZJI

www.osa.uni.lodz.pl

